

magis mores atque animos hominum, non frustra evenisse omnia vitio suo iudicavi. atque ita michi a puero ea sententia animo stetit ut, si honeste tutoque possim, patriam negem; quod certe possum, non habitem; et quidem, cum illuc eo, quod tam invite
 5 quam raro soleo, sic me illa semper iuvet ut non prius attigi quam abesse velim: ita sunt omnia que me offendant ^(a), sed nichil eque, imo aliud nichil, quam vitia ^(b) hominum. nam cetera quidem bona sunt. neque ego cum ^(c), qui et montana maritimaque temperie et ubertate plurima celebris est, quique, si non alio ei munere
 10 quicquam ^(d) debeam, parentes habet, locum odi, sed homines. at nichil quidem ad illud reddo ^(e) nunc, quod malorum obicis ubique hominum copiam esse. aliter enim ac velles contraque quam deberem, si ita ut est, dicerem. quapropter ea michi vox non casu excidit, sed sponte; ac non sine dolore dicta est, « omnia ibi preter
 15 « homines bona esse ». si enim ad ceteras quaslibet regiones confertur, vix ulla uberius, sed ^(f) que meliores ad victum res pariat reperiri profecto nulla, ut opinor, potest. homines autem ii sunt, quos ex me, nisi quid boni ex diuturna peregrinatione assecutus sum, aut ex alio, si quem preter Sanctum ex concivibus meis nosti,
 20 intelligere plane potes. eos vero parentes habeo, quos cives sui, id quod non facile solent, bonos dicant; ego, ne quid nimis tribuam, non omnino credam malos. hec si ab aliis dicerentur, obstarem quo possem; si id minus, dolerem quidem, sed magis quod vere ita dici posset. verum ego, quemadmodum solemus nostrorum
 25 errores, ut verius perspicere, ita et liberalius carpere, cum concive meo ac meo quoque sanguinis et animi necessario agens, largius fortasse quam decuit, strictius profecto quam in re sit, de comuni patria locutus sum. quem sermonem non vereor tanti apud alios fieri ut, auctori superstes, infami esse sigillationi loco illi possit,
 30 quem, ut neque moribus meis, quod tu michi ascribis, ornare, ita nec oratione labefactare possum; vereor ne se magis ipse suorum hominum pravitatibus fedet. potuere id multi antehac, ut non modo homines, verum ut urbes ^(g) et regna sempiterna notarent in-

e ciò per colpa de' cittadini scostumati.

Perciò s'era sin d'allora deciso di rinnegar la città sua, o, per lo meno, di non abitarvi mai; a malincuore vi si reca, e, non appena giuntovi, vorrebbe già andarsene.

Non odia però il sito, ch'è desso è ameno e fertile quanto altri mai, benal gli abitanti;

fra cui quanti siano i malvagi è meglio non discutere.

Quindi con rammarico dichiarava « tutto esservi buono tranne gli uomini ».

Quali invero essi siano, Giovanni lo saprà, se mai ne ha conosciuto qualcheuno, Santo solamente del tutto eccetto.

De' genitori suoi, da costoro chiamati buoni, dirà solo che non li crede cattivi.

Tale adunque è la verità penosa; e forse, scorrendo con Santo, egli oltrepassò il segno, e fu fin troppo severo.

Senonché, non teme che le sue parole possano apporre a quel luogo una nota d'infamia;

teme anzi che non s'insozzi da sé.

Chè se ciò fu possibile ne' tempi

(a) *G* offendunt (b) *B* nihil unquam vitia *G* in marg.: « unquam in CP ». *MP* propose ut quam (c) *G* neque ego sum (d) *B* munere quicquid (e) *B* reddeo (f) *G* sed corr. in aut nell'interlineo. (g) *P* verum et urbes